

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS  
DE BELGIQUE

7 mai 2024

**PROJET DE LOI**  
  
**portant dispositions  
en matière de digitalisation  
de la justice et dispositions diverses II**

**Amendement**

déposé en séance plénière

\_\_\_\_\_

Voir:

- Doc 55 **3945/ (2023/2024)**:
- 001: Projet de loi.
  - 002 et 003: Amendements.
  - 004: Rapport de la première lecture.
  - 005: Articles adoptés en première lecture.
  - 006 à 008: Amendements.
  - 009: Rapport de la deuxième lecture.
  - 010: Texte adopté en deuxième lecture.
  - 011: Amendements.
  - 012: Rapport.
  - 013: Texte adopté par la commission.

BELGISCHE KAMER VAN  
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

7 mei 2024

**WETSONTWERP**  
  
**houdende bepalingen  
inzake digitalisering  
van justitie en diverse bepalingen II**

**Amendement**

ingediend in de plenaire vergadering

\_\_\_\_\_

Zie:

- Doc 55 **3945/ (2023/2024)**:
- 001: Wetsontwerp.
  - 002 en 003: Amendementen.
  - 004: Verslag van de eerste lezing.
  - 005: Artikelen aangenomen in eerste lezing.
  - 006 tot 008: Amendementen.
  - 009: Verslag van de tweede lezing.
  - 010: Tekst aangenomen in tweede lezing.
  - 011: Amendementen.
  - 012: Verslag.
  - 013: Tekst aangenomen door de commissie.

N° 101 de M. D'Haese

## Art. 43

**Compléter l'article 479, al. 1<sup>er</sup>, proposé, par ce qui suit:**

*“– les référendaires de la Cour constitutionnelle, les référendaires (adjoints) du Conseil d'État, les référendaires de la Cour de cassation.”*

## JUSTIFICATION

L'actuel article 43 (ancien article 34) du projet de loi en matière de digitalisation de la justice et dispositions diverses II ne permet pas aux référendaires des plus hautes juridictions de bénéficier du privilège de juridiction.

Dans des lettres adressées à la commission de la Justice de la Chambre, les chefs de corps de la Cour constitutionnelle et du Conseil d'État ont fait savoir qu'ils déplorent fortement cette modification de l'article 479 du Code d'instruction criminelle. Le statut des référendaires de la Cour constitutionnelle est inscrit dans la loi spéciale sur la Cour constitutionnelle (voir les articles 35 à 39 de ladite loi). Toute modification de ce statut requiert donc une loi spéciale. Une loi à majorité simple ne suffit pas. Modifier le statut (juridique) des référendaires de la Cour constitutionnelle contre l'avis de celle-ci est inopportun non seulement d'un point de vue juridique mais aussi d'un point de vue politique.

Les référendaires, les référendaires adjoints et les membres du bureau de coordination du Conseil d'État font partie des titulaires de fonction au Conseil d'État. Les articles 69 et 73 des lois coordonnées sur le Conseil d'État ne laissent subsister aucun doute à cet égard.

La fonction de référendaire près la Cour de cassation a été créée par la loi du 6 mai 1997 visant à accélérer la procédure devant la Cour de cassation. Pour accéder à cette fonction, les candidats doivent réussir un examen difficile organisé par la Cour elle-même (article 259<sup>duodecies</sup> du Code judiciaire). Lors de l'élaboration du statut de référendaire près la Cour de cassation, le législateur s'est inspiré du statut des référendaires près la Cour constitutionnelle (ancienne Cour d'arbitrage) et près le Conseil d'État (pour les différences entre le statut des référendaires attachés aux juridictions supérieures et celui des autres référendaires, voir: Th. ERNIQUIN, “Les

Nr. 101 van de heer D'Haese

## Art. 43

**Het voorgestelde artikel 479, eerste lid aanvullen met de volgende bepaling:**

*“- de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof, de adjunct-referendarissen en referendarissen bij de Raad van State, de referendarissen bij het Hof van Cassatie.”*

## VERANTWOORDING

Door het huidige artikel 43 (vroeger artikel 34) van het wetsontwerp Digitalisering II wordt aan de referendarissen bij de hoogste rechtscolleges het voorrecht van rechtsmacht ontzegd.

In brieven gericht aan de Commissie Justitie van de Kamer hebben de korpschefs van het Grondwettelijk Hof en van de Raad van State laten weten dat zij deze aanpassing van artikel 479 Wetboek van Strafvordering ten zeerste betreuen. Het statuut van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof maakt deel uit van de Bijzondere Wet op het Grondwettelijk Hof (zie de artikelen 35 tot 39 van deze Bijzondere Wet). Wijzigingen aan dit statuut moeten dus gebeuren bij bijzondere wet. Een gewone meerderheidswet volstaat niet. Het is niet alleen juridisch niet wenselijk, maar ook vanuit politiek oogpunt niet opportuun om het statuut en de rechtspositie van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof te wijzigen tegen het advies van het Grondwettelijk Hof in.

De adjunct-referendarissen en referendarissen, leden van het Coördinatiebureau van de Raad van State, maken deel uit van de ambtsdragers van de Raad van State. De artikelen 69 en 73 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State laten daar geen twijfel over bestaan.

Het ambt van referendaris bij het Hof van Cassatie werd gecreëerd door de wet van 6 mei 1997 strekkende tot de bespoediging van de procedure voor het Hof van Cassatie. Om toegang te krijgen tot dit ambt moeten de kandidaten slagen in een veeleisend examen dat wordt georganiseerd door het Hof zelf (artikel 259<sup>duodecies</sup> Ger. W.). Bij de uitwerking van het statuut van referendaris bij het Hof van Cassatie heeft de wetgever zich laten inspireren door het statuut van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof (voorheen Arbitragehof) en bij de Raad van State (Zie voor de verschillen tussen het statuut van de referendarissen bij de hoogste

référéndaires attachés aux juridictions supérieures”, *JT*, 2003, 717-729 et l’article du conseiller à la Cour de cassation E. VAN DOOREN, “*De wettelijke termijn van installatie en eedaflegging voor gerechtelijke ambten, met bijzondere toepassing op de referendarissen bij het Hof van Cassatie*”, *RW*, 2008-09, 1573-1579). Les référéndaires attachés aux trois juridictions supérieures bénéficiaient jusqu’à présent du privilège de juridiction (articles 479 et 483 du Code d’instruction criminelle) et ils sont rémunérés conformément à l’échelle de traitement des magistrats (voir l’article 365*bis* du Code judiciaire en ce qui concerne les référéndaires près la Cour de cassation). Les référéndaires près la Cour de cassation sont soumis, au même titre que les magistrats, à des incompatibilités en matière de cumul de fonctions (article 299*bis* du Code judiciaire) et en matière de parenté et d’alliance (articles 302 et 304 du Code judiciaire). La réglementation relative aux congés et absences des magistrats (articles 331-333 du Code judiciaire) leur est également applicable. Lors de leur nomination, ils font, au même titre que les magistrats, l’objet d’une réception devant la juridiction dans laquelle il sont nommés (article 288 du Code judiciaire) et ils prêtent serment à cette occasion (article 289 du Code judiciaire).

Les référéndaires attachés aux trois juridictions supérieures sont considérés comme des membres à part entière de leur juridiction. De même, s’agissant des référéndaires près la Cour de cassation, la loi ne laisse pas planer le moindre doute, car ils figurent expressément dans la catégorie “Membres de la Cour” dans l’article 310 du Code judiciaire. Les référéndaires attachés aux autres juridictions de l’ordre judiciaire ne sont pas membres de leur juridiction. Ils ont un statut de fonctionnaire et font partie du personnel judiciaire, ce qui, comme il convient de le rappeler, n’est pas le cas des référéndaires près la Cour de cassation.

Le statut des référéndaires des trois plus hautes juridictions est donc quasiment identique: ils bénéficient de droits et d’obligations communs à ceux des magistrats, ils sont rémunérés selon les barèmes applicables aux magistrats et ils sont titulaires du privilège de juridiction. Les référéndaires de la Cour de cassation ont un statut similaire à celui d’un magistrat pour la simple raison qu’ils sont très étroitement associés à l’administration de la justice. Ils préparent en effet le travail des conseillers et de l’avocat général, et ils coopèrent étroitement avec eux à la rédaction d’un avant-projet d’arrêt ou de conclusion. La Cour de cassation est une juridiction composée paritairement: elle compte autant de néerlandophones que de francophones. Il y a toutefois une exception: elle compte davantage de référéndaires néerlandophones que de référéndaires francophones pour la simple raison

rechtscolleges en de andere referendarissen: Th. ERNIQUIN, “Les référéndaires attachés aux juridictions supérieures”, *JT*, 2003, 717-729 en de bijdrage van raadsheer in het Hof van Cassatie E. VAN DOOREN, “*De wettelijke termijn van installatie en eedaflegging voor gerechtelijke ambten, met bijzondere toepassing op de referendarissen bij het Hof van Cassatie*” *RW*, 2008-09, 1573-1579). De referendarissen bij de drie hoogste rechtscolleges hadden tot op heden voorrang van rechtsmacht (art. 479 en 483 Sv.), zij worden bezoldigd overeenkomstig de weddeschaal van de magistraten (zie voor de referendarissen bij het Hof van Cassatie: art. 365*bis* Ger.W.). De referendarissen bij het Hof van Cassatie zijn net als de magistraten onderworpen aan onverenigbaarheden inzake cumulatie van ambten (art. 299*bis* Ger.W.) en inzake bloed- en aanverwantschap (art. 302 en 304 Ger.W.) Zij zijn tevens onderworpen aan de verlof- en afwezigheidsregeling van de magistraten (art. 331-333 Ger.W.) Zij worden, zoals de magistraten, bij hun benoeming geïnstalleerd bij het rechtscollege waarbij zij worden benoemd (art. 288 Ger.W.) en zij leggen bij de installatie de eed af (art. 289 Ger.W.)

De referendarissen van de drie hoogste rechtscolleges worden beschouwd als volwaardige leden van hun jurisdictie. Ook wat de referendarissen bij het Hof van Cassatie betreft, laat de wet daarover geen onduidelijkheid over bestaan: de referendarissen bij het Hof van Cassatie worden uitdrukkelijk vermeld onder de categorie “leden van het Hof” in artikel 310 van het Gerechtelijk Wetboek. De referendarissen van de andere rechtscolleges van de rechterlijke orde zijn geen lid van hun rechtscollege, hebben een statuut als ambtenaar en maken deel uit van het gerechtspersoneel, hetgeen -het weze herhaald – niet het geval voor de referendarissen bij het Hof van Cassatie.

Het statuut van de referendarissen bij de drie hoogste rechtscolleges is dus zo goed als identiek: zij hebben rechten en plichten gemeen met de magistraten, hebben de wedde van magistraat en zijn titularis van het voorrecht van rechtsmacht. De referendarissen bij het Hof van Cassatie hebben een statuut zoals een magistraat om de eenvoudige reden dat zij ten eerste betrokken zijn bij de rechtsbedeling. Zij bereiden immers het werk van de raadsheren en de advocaten-generaal inhoudelijk voor en werken nauw met hen samen bij de redactie van een voorontwerp van arrest of conclusie. Het Hof van Cassatie is een rechtscollege dat paritair is samengesteld: evenveel Nederlandstaligen als Franstaligen. Er is daarop evenwel een 1 uitzondering. Er zijn meer Nederlandstalige referendarissen dan Franstalige referendarissen om de eenvoudige reden dat de werklust voor

que la charge de travail de la section néerlandophone de la Cour de cassation est plus importante (il y a plus de dossiers néerlandophones). C'est précisément pour maîtriser cette charge de travail que la fonction de référendaire à la Cour de cassation a été créée.

Le privilège de juridiction est un "statut de protection" qui vise d'abord à garantir l'indépendance de la fonction juridictionnelle, mais qui permet également de réprimer avec vigueur les incartades de ceux qui devraient être des modèles de probité. Dès lors que ces référendaires sont étroitement associés à l'exercice de la fonction juridictionnelle et qu'ils sont des membres à part entière de leur juridiction, il s'indique en effet de leur appliquer ce statut protégé. L'analyse réalisée par le législateur à cet égard reste valable. En conséquence, c'est à tort que le gouvernement décide aujourd'hui de ne plus reprendre les référendaires des trois plus hautes juridictions dans le champ d'application *ratione personae* de l'article 479 du Code pénal. Le gouvernement fonde sa décision sur un avis du Collège des procureurs généraux, qui est appuyé par le procureur général près la Cour de cassation, mais il convient de faire preuve d'une grande prudence dès lors que tant la Cour constitutionnelle que le Conseil d'État émettent clairement des réserves et que le premier président près la Cour de cassation n'a pas été consulté.

de Nederlandstalige afdeling van het Hof van Cassatie groter is (er zijn meer Nederlandstalige dan Franstalige dossiers). Precies om die werklast te beheersen, werd het ambt van referendaris bij het Hof van Cassatie gecreëerd.

Het voorrecht van rechtsmacht is een "beschermingsstatuut" dat in de eerste plaats beoogt de onafhankelijkheid van de rechterlijke functie te waarborgen maar dat het tegelijk mogelijk maakt om de buitensporigheden van hen die een voorbeeld van correctheid zouden moeten zijn, krachtdadig te beteugelen. Vermits deze referendarissen zeer nauw betrokken zijn bij de uitoefening van de rechterlijke functie en gelden als volwaardig lid bij hun rechtscollege verdient het inderdaad de voorkeur om dit beschermingsstatuut op hen toe te passen. De afweging die de wetgever in dit verband maakte, blijft nog altijd overeind. Het is dan ook ten onrechte dat de regering thans de referendarissen van de drie hoogste rechtscolleges niet langer opneemt in het toepassingsgebied *ratione personae* van artikel 479 Sv. De regering weet zich gesteund door een advies van het College van Procureurs-generaal, dat wordt bijgetreden door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, maar de omstandigheid dat zowel het Grondwettelijk Hof als de Raad van State duidelijk voorbehoud maken en dat er geen advies werd ingewonnen bij de Eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, nopen tot grote voorzichtigheid.

Christoph D'Haese (N-VA)